

Localitzar l'adopció internacional en un món que es globalitza: estudi de casos d'adopcions internacionals procedents de Rússia

Lilia Khabibullina
Universitat de Barcelona

En el globalitzat món modern tot circula: els béns, la informació i, fins i tot, les criatures. L'adopció transnacional s'està fent cada vegada més habitual i les criatures es fan «circular» entre diferents països del primer i el tercer món. Mentre que els estudis sobre adopció en els «països receptors» posen l'accent en els resultats positius de la «socialització» i «familiarització» dels adoptats, en els «països emissors» l'adopció internacional no és sempre vista com a positiva. A Rússia, segon país “donador” per a molts països “receptors” (incloent-hi Espanya), l'adopció internacional té una imatge molt negativa i és objecte de debat constant i de polítiques canviants. Per tant, en aquest article intentaré explorar els discursos sobre les adopcions internacionals a Rússia.

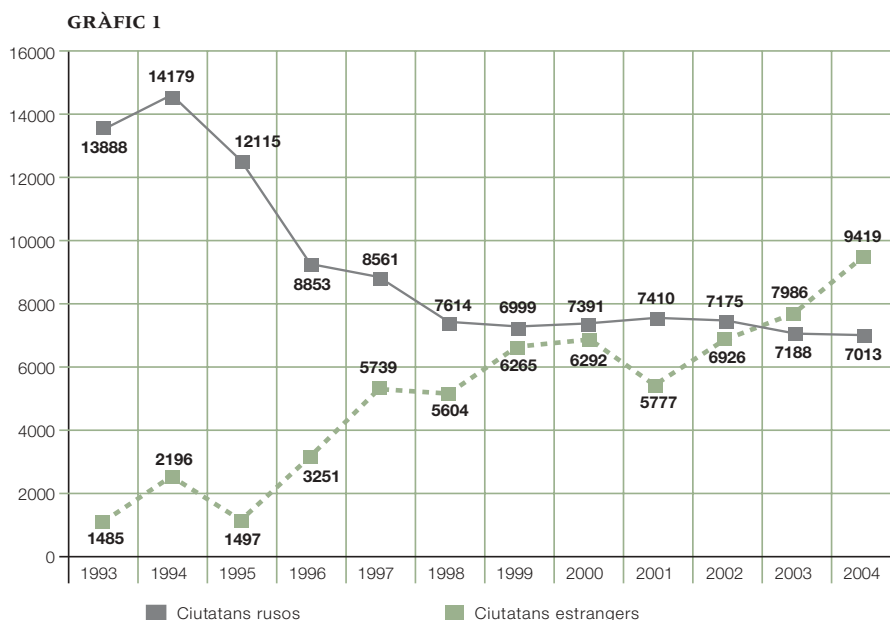
In our modern globalised world everything is circulated: goods, information and even children. Trans-national adoption is becoming increasingly popular and children are being 'circulated' between countries of the First and Third worlds. While adoption studies in the West emphasize the positive results in terms of the "socialisation" and "family bonding" of adopted children, in the 'donor countries' international adoption is not always seen as positive. In Russia, the second 'donor' country for many 'receiver' countries (including Spain), international adoption has a very negative image and is the object of constant debate and changing policies. This article sets out to explore the discourses about international adoption in Russia.

Introducció

En el món modern globalitzat tot circula: els béns, la informació i fins i tot les criatures. L'adopció transnacional s'està fent cada vegada més habitual i les criatures es fan «circular» entre diferents països del primer i el tercer món. Mentre que la taxa de fertilitat en els països industrialitzats minva, la falta de nens es compensa anant-los a buscar a països en vies de desenvolupament o països en transició, on l'abandó de criatures augmenta. A la dècada dels noranta del segle XX, a la Conferència que es va fer a l'Haia dedicada a la Convenció sobre Protecció de la Infància, la principal qüestió que es va plantejar va ser si «augmentar el flux d'infants del tercer món cap al món “superdesenvolupat” es fa “en benefici dels infants”». (Yngvesson, 2004) Mentre que els estudis sobre adopció en els «països receptors» posen l'accent en els resultats positius de la «socialització» i «familiarització kinning» dels adoptats, en els «països emissors» l'adopció internacional no sempre es veu d'una manera tan positiva, i en molts casos hi ha un cert conflicte entre l'adopció internacional i la visió local del fenomen. Rússia és el segon país on més adopten Espanya (Marre&Bestard, 2004), Europa i els Estats Units (Selman, 2006). En aquest article em centraré en alguns discursos particulars sobre l'adopció a Rússia fent servir dades empíriques extretes en bona part de mitjans de comunicació russos.

Mentre que l'adopció és una pràctica global que sembla que uneixi diferents estats mitjançant la circulació d'infants, aquesta circulació o intercanvi no és mai igual. Els «països receptors» proporcionen diners per a nens abandonats en països pobres i sovint reforcen el «discurs salvacionista» en què els pares adoptius d'Occident són representats com a «salvadors» de «pobres» nens i els pares biològics com a pares «dolents» i «incapaços». El desenvolupament dels serveis socials als «països emissors» sovint és minuat per la globalització, com per exemple en el cas de Romania, la pràctica de l'adopció internacional, així com l'«escassetat» de nadons a Occident, pressionen Romania i les criatures esdevenen «actius» (Dickens, 2006). De resultes d'això, l'adopció internacional és prohibida a Romania i al Brasil, i el nombre de països

Adopcions a Rússia en el període 1993-2004 per part de ciutadans russos i occidentals.

en aquesta situació augmenta. Al marge de la disputada qüestió dels diners en l'adopció i de la «mercantilització» dels nens (Yngvesson, 2004, Leifsen, 2004, Zelizer, 2004, Howell, 2006), la imatge negativa que té l'adopció internacional es construeix a partir de «rumors de tràfic d'òrgans» (Scheper-Hughes, 2000), quan es creu que les criatures s'envien a Occident «per als òrgans», i per la incompatibilitat entre les pràctiques locals i l'adopció internacional (Fonseca, 2004).

Al marge de les opinions negatives sobre l'adopció internacional en «països emissors», també es produeixen canvis positius sota la influència de les pràctiques d'adopció internacional. El fet que l'adopció internacional sigui cada vegada més habitual pot ajudar molts orfes a trobar famílies en els seus propis països i a superar l'estigma d'una infància sense pares. És important esmentar que la popularitat dels orfes en el mercat de l'adopció internacional fa que els «països emissors» parin més atenció als problemes dels nens abandonats, de les institucions i als problemes dels pares biològics.

Rússia és una font important d'adopcions per a molts països, encara que no és un país del tercer món en sentit estricte, com molts «països emissors». Actualment, a Rússia l'adopció internacional és una qüestió polèmica; hi ha molts debats sobre el tema en els mitjans de comunicació i la imatge que predomina és negativa. Cada dia apareixen relats «terrorífics» d'adopcions als mitjans de comunicació russos i les autoritats paren cada vegada més atenció als problemes dels orfes, proposen noves polítiques socials i moratòries a l'adopció. El nou programa de Putin, que pretén ajudar les dones a mantenir «un segon fill» no sempre

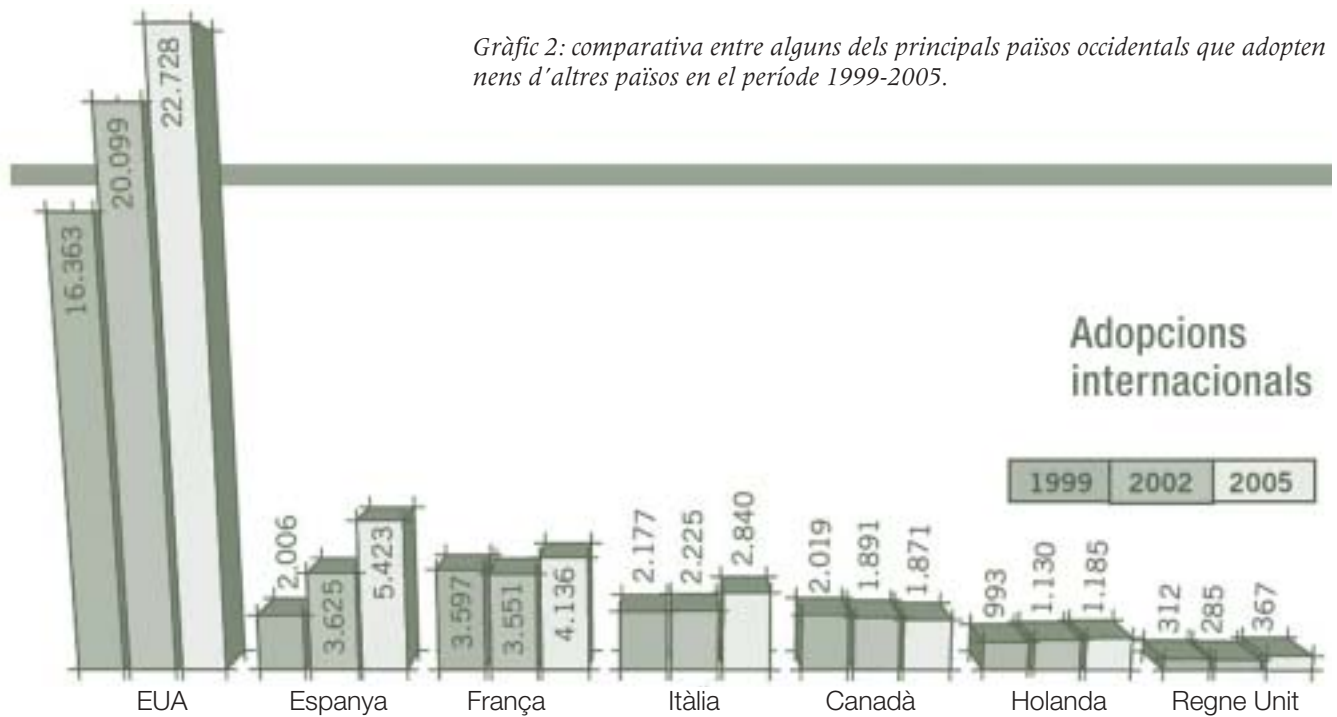
és vist de manera positiva pels pares adoptius d'Espanya, perquè afectarà el «flux de nens», mentre que el «benestar» d'aquests nens es veu com un assumpte secundari.

L'evolució de l'adopció internacional a Rússia

A Rússia l'adopció internacional va començar l'any 1991 durant la perestroika a conseqüència del fet que s'obrí el «teló d'acer» i de la complicada situació econòmica. Hi va haver més pares que van començar a abandonar els seus fills a causa de les pobres condicions econòmiques. L'any 1991 van augmentar en 10.000 els nens abandonats (Sargeant, 1996). Durant els anys 1991-1992, de 25.000 criatures, 578 van ser adoptades per estrangers (Sargeant, 1996). Com es veu en el gràfic 1 procedent de les estadístiques oficials del Ministeri d'Educació rus (la línia ascendent correspon a les adopcions internacionals; la descendent, a les nacionals), l'adopció nacional i internacional a Rússia segueixen dinàmiques oposades: el nombre d'adopcions internacionals puja, mentre que la quantitat d'adopcions nacionals baixa. Aquest fet, juntament amb els casos de maltractament infantil dels orfes russos a l'estranger, han preocupat seriosament les autoritats russes.

Segons les estadístiques més recents, del maig del 2006, que encara no han aparegut al web oficial, aquest any hi ha hagut més adopcions nacionals que internacionals: els russos han adoptat 7,5 milers de nens i els estrangers 6,9; per tant, les adopcions nacionals han augmentat un 7% mentre que les estrangeres han disminuït un 26% (Toka-

Gràfic 2: comparativa entre alguns dels principals països occidentals que adopten nens d'altres països en el període 1999-2005.

reva, 2006, May 26). Sembla que aquest increment de les adopcions nacionals ha estat possible sobretot gràcies a l'enduriment de les normes per a l'adopció internacional; a més a més, les adopcions internacionals es van aturar unes quantes vegades durant l'any 2005.

Ara per ara, a Rússia hi ha 800.000 orfes i nens sense atenció dels pares; un 68% (545 milers) dels quals són en famílies adoptives o d'acolliment, 159 milers han estat adoptats per ciutadans estrangers. Així doncs, el 32% (més de 260.000) són a orfenats (Ministeri d'Educació i Ciència, 2005). En general, la quantitat de criatures en orfenats és superior a les adopcions internacionals. Espanya és el segon país que més adopta a Rússia (17% de les adopcions internacionals), després dels Estats Units, i seguit per Itàlia (8%) (Ministeri d'Educació i Ciència, 2005).

La imatge de l'adopció a Rússia

A Rússia, la imatge de l'adopció en general i de la internacional en particular és força negativa. S'han produït debats acalorats als mitjans de comunicació després de casos tristament famosos de maltractaments infantils a nens adoptats (principalment als Estats Units). Les mesures «estrictes» es van introduir després del primer cas legal de *David Polreis*, un nen de dos anys que va ser apallissat fins a la mort per la seva mare adoptiva nord-americana, Renee Polreis, l'any 1996. També hi va haver «assassinats» infantils l'any 2000, el 2001 (2 casos), el 2002 (3 casos) i el 2005 (2 casos). Hi ha hagut 8 nens i 4 nenes, d'edats compreses entre l'any i mig

i els vuit anys que han resultat mortes pels seus pares adoptius dels Estats Units. No hi ha informació detallada disponible sobre tots aquests casos; el primer i l'últim són els que han obtingut més atenció mediàtica. La majoria d'aquestes criatures van ser apallissades, sacsejades o les van deixar caure, i els pares adoptius van afirmar que s'havien mort accidentalment («homicidi per negligència» o «homicidi involuntari»). Al marge dels «assassinats», l'any 2005 es van produir casos de violació, falsificació i tràfic de nens.

Encara que molts casos estan relacionats amb els Estats Units, que és on van a parar la majoria d'orfes (62,1%), el cas *Fratti* (2001) està directament relacionat amb Europa, per ser precisos amb Itàlia, on van a parar un 7,9% dels orfes russos. Espanya és el país que més nens adopta a Rússia (17%) (Ministeri d'Educació i Ciència). Nadezhda Fratti, que havia residit a Rússia i era ciutadana d'Itàlia, representava l'agència d'adopcions russa «Arco-baleno» i «ajudava» els italians a aconseguir nens de manera més ràpida i més eficaç, a canvi, naturalment, de certes quantitats de diners. El procés legal va durar uns quants anys i va tenir lloc a Rússia, ja que Fratti tenia la doble nacionalitat. Primer va ser declarada no culpable per falta de proves, però el procés va ser reobert posteriorment i la van declarar culpable.

Sembla que l'adopció internacional a Rússia sempre segueix tendències inverses a la nacional; així, la popularitat de l'adopció internacional i l'alta «demanda» de nadons russos en el mercat d'adopció internacional va produir l'aparició de molts projectes nacionals que pretenen promoure l'a-

Freno a las adopciones en Catalunya

Los cambios normativos en China y Rusia provocan una caída del 20% en el 2006

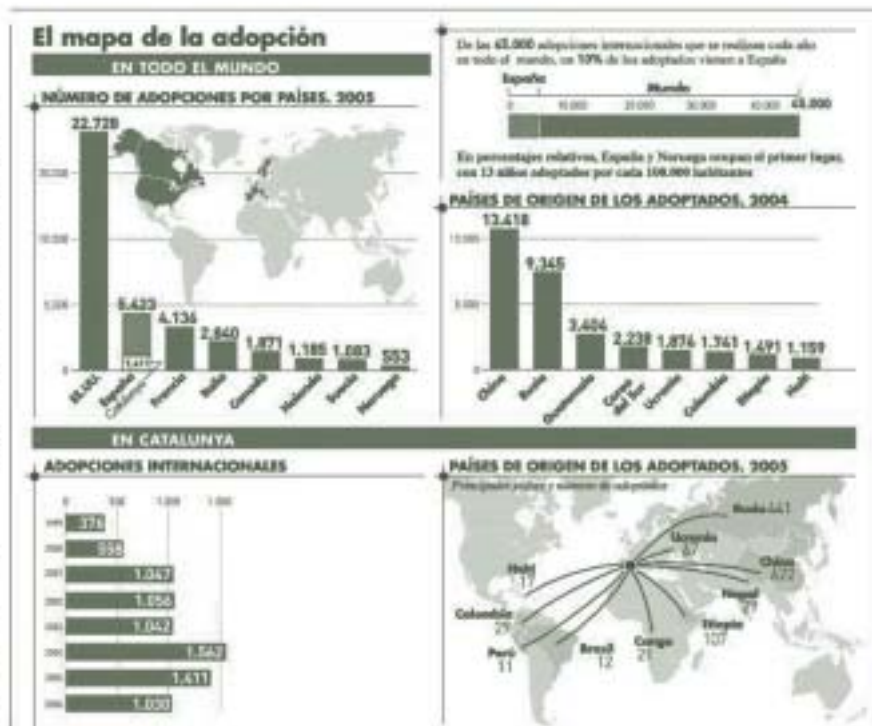
Catalunya sigue siendo el área geográfica del mundo donde las familias adoptan más niños en el extranjero, pese a que, por segundo año consecutivo, la cifra global se ha reducido, y en el 2006 se firmaron todavía, nada menos que un 20% menos de adopciones que en el 2005. Las causas de este fenómeno no responden a un cambio de estrategia política, pese a que ya se ha apuntado por parte de la Generalitat, sino a un acortamiento de los controles en los países de origen de las adopciones y en concreto de China y Rusia, que concentran el 75% del total de ellas.

Aunque se tiene la idea de que las adopciones se realizan en los países más pobres o con índices de mayor natalidad, en este de la última de las 43.000 adopciones que se han realizado este año en el mundo, los países procedentes de los grandes potes son precisamente China y Ru-

Más de la mitad de las adopciones en el mundo se dan en tres potencias: China, Rusia y Corea del Sur

ssia, así como de Corea del Sur, como ha señalado Peter Selassou, investigador de la Universidad de Newcastle. El destino de estos niños sigue correspondiendo casi con pulsera de elvado a las familias más ricas, con Estados Unidos a la cabeza, aunque España figura por un segundo lugar en cuanto a número de adopciones. España se sitúa por un tercer lugar en cuanto a número de adopciones internacionales con relación a su población, con 0,279. Y en Catalunya el porcentaje es aún más reducido, pues ha llegado a ser del 0,29.

En Catalunya se ha producido también una

fuera del director del Institut Català de l'Adopció i de l'Adopció (ICAA). En el capítol de adopcions llevades a terme, la reducció de més del 20% se debia principalment a la dismi-

nució en adopcions. En el 2004 hi va haver 6.913 adopcions internes i 9.419 de caràcter internacional, de les que més de la meitat se d'origen a Rússia i Espanya ocupa el segon-

do que a partir del mes de maig, adoptar no fins a finals de l'estiu 2006 més complicat. No se admeten més casos de famílies que presenten les, així però a excepció de les internacionals

Informació del diari "La Vanguardia" (2006), fidel reflex de l'impacte de la globalització en l'àmbit de l'adopció.

dopció, l'acolliment i l'ajuda de les criatures en l'àmbit nacional. L'objectiu d'aquest projecte és promoure les adopcions nacionals, donar informació detallada als futurs pares i proporcionar-los suport. El projecte té un web extens on hi ha informació legal completa (amb els documents legals i normatius de l'adopció), que facilita un historial d'adopcions, explica les diferències entre acolliment i adopció, i ofereix informació de premsa sobre adopcions. A més a més, inclou una secció per compartir experiències, un banc de dades de criatures disponibles per ser adoptades, on pots triar segons diferents criteris de gènere, edat, districte, germans i germanes, disponibilitat per a adopció o acolliment. A part d'això, hi ha als mitjans de comunicació unes quantes històries de cessió d'infants que introdueixen conflicte en les adopcions nacionals i internacionals, en què els infants de vegades són cedits per a l'adopció internacional sense que els pares, que els haurien deixat en orfenats «temporalment», ho sàpiguen. Hi ha mares biològiques que sembla que són incapaces d'ocupar-se dels seus fills a causa de la falta de suport que reben del govern i de les males condicions econòmiques. El

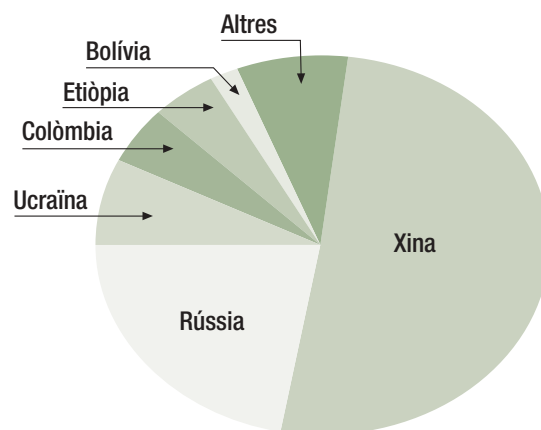
conflicte entre la pobresa i la riquesa sembla que és present de manera constant als debats sobre l'adopció i els infants s'han mercantilitzat extraordinàriament.

Criminalització

Tot i que a Espanya l'adopció internacional d'infants russos i ucraïnesos es presenta com una cosa «caòtica» i il·legal (Marre, en premsa), als mitjans de comunicació russos l'adopció internacional es presenta com un procés estrictament legal i formalitzat que és «infringit» pels pares adoptius estrangers i pels intermediaris. L'adopció internacional és un tema que, pel que sembla, s'està criminalitzant a Rússia. Les adopcions internacionals se solen presentar en un marc legal, descrivint els detalls dels casos d'assassinats i d'infraccions de la llei. La majoria dels articles se centren en casos de maltractaments infantils i utilitzen terminologia exclusivament legal. Per exemple, el cas Fratti de tràfic de nens va ser presentat als mitjans com una sèrie de sessions judicials; l'assumpte principal dels articles era el tribunal i les seves decisions, com es pot

Origen dels nens adoptats per espanyols, 2005

NUMERO DE NENS RUSOS ADOPTATS A ESPANYA	
1996	29
1997	70
1998	91
1999	346
2000	499
2001	648 (d'un total de 3.438)
2002	816 (d'un total de 3.625)
2003	1.157 (d'un total de 3.957)
2004	1.618 (d'un total de 5.547)
2005	1.262 (d'un total de 5.423)
2006	

comprovar per la lectura d'uns quants titulars (Newsru): «Més de 600 nens russos van ser adoptats il·legalment a Itàlia» (18 de febrer del 2001); «A Volgograd jutjaran delinqüents que van vendre orfes russos» (11 de març del 2002); «A Volgograd continuen les conseqüències del negoci de l'adopció il·legal» (16 d'abril del 2006). Les notícies referents a l'adopció internacional es presenten a la secció de successos dels diaris.

Els titulars de les notícies posen l'accent en els nens russos «assassinats» per ciutadans dels Estats Units: «Una dona dels Estats Units s'enfronta a la pena capital per la mort d'un nen rus» (RIA novosti, 15 d'abril del 2005); «Una família nord-americana deixa morir de gana un nen de vuit anys adoptat a Rússia» (Parfinenko, 8 d'agost del 2005); «La fiscalia dubta de la legitimitat de l'adopció de la nena russa assassinada per una mare nord-americana» (Mosnews, 10 de juliol del 2005). De vegades s'utilitza el terme «mort» d'una manera més neutral: «Mare adoptiva nord-americana jutjada per la mort d'un nen rus» (Mosnews, 14 d'abril del 2005); però en la majoria dels casos es posa l'accent en termes com «assassinat» o «matar»: «L'òrfena russa assassinada als Estats Units va ser adoptada il·legalment» (Mosnews, 19 de juliol del 2005); «La nena russa assassinada als Estats Units va ser adoptada il·legalment» (Belasheva, 11 de juliol del 2005). Els articles mateixos donen detalls impressionants dels «crims»: una mare adoptiva pegava el seu fill amb cordes de goma, uns pares estrictes van deixar el seu fill durant una nit en una habitació sense calefacció, un nen va ser introduït en aigua bullent. Fa l'efecte que aquests detalls s'exageren a fi de commoure els lectors.

Als mitjans de comunicació russos hi ha un cert joc entre els termes legal-il·legal, lícit-il·lícit. Hi ha debats sobre la legalitat o il·legalitat de l'adopció

dels casos de Pavlis (2003) i de Hilt (2005), i, com s'ha vist en exemples anteriors, el cas de Nina Hilt es presenta en certs articles com a «legal» (Belasheva, 11 de juliol del 2005) i en d'altres com a «il·legal» (Mosnews, 19 de juliol del 2005; Mosnews, 10 de juliol del 2005). A més a més, la nacionalitat dels pares és important, sobretot si es tracta de pares «nord-americans» que maten infants «russos»; sovint la nacionalitat s'especifica juntament amb el cas, com en l'article «L'educació dels nens... a l'estil americà» (Pravda, 23 de desembre del 2003) el fet d'una mena especial d'«educació americana» que és estricta i abusiva. En el cas Fratini no queda clar què és legal i què és il·legal, ja que ella, com a representant d'una agència d'adopció italiana, «va ajudar» 500 infants a trobar pares adoptius. Ara bé, aquesta agència tenia una acreditació caducada, per cada infant es van cobrar grans quantitats de diners i es van pagar suborns a treballadors i a càrrecs dels orfenats russos.

Així, l'adopció internacional es presenta com un «mercant gris» (Modell, 2002) envoltat de suborns, d'intermediaris i d'incompliments de la llei. La «legislació russa» es presenta com una cosa sòlida i intocable, i sovint es fa referència a les convencions de l'Haia. De vegades, en el debat públic, s'esmenten els interessos de l'infant, però dels que més es parla és dels interessos de l'estat; per exemple: «Les agències estrangeres d'adopció infringeixen sovint les lleis russes – fiscal» (Mosnews, 24 de maig del 2005), o bé: «L'oficina del fiscal s'enfronta als abusos en l'aplicació de la legislació sobre adopcions» (Rian, 24 de juny del 2005). A més a més, els interessos de les potencials famílies russes apareixen com a «violats». Com es diu àmpliament als mitjans de comunicació, el dret dels pares russos a adoptar, reconegut a la Convenció de l'Haia, «s'infringeix» sovint. Un pare adoptiu rus, segons la

Convenció de l'Haia, té preferència a l'hora d'adoptar orfes russos, ja que l'adopció internacional és l'última opció per col·locar un infant després de l'adopció i l'acolliment nacional. A més a més, als mitjans de comunicació russos han fet córrer la idea que hi ha «caçadors» (Lamcov, 3 d'abril de 2002) de nadons que els venen per traficar amb els seus òrgans que s'utilitzarien en trasplantaments. En el cas Fratti hi va haver diverses fantasies sobre nens adoptats a Itàlia per traficar amb els seus òrgans, i, segons Scheper-Hughes (2000), el mateix rumor va aparèixer al Brasil.

Medicalització

Als «països receptors», la informació sobre les adopcions procedents de Rússia i d'altres països de l'est d'Europa és bastant limitada i es posa l'èmfasi en l'aspecte mèdic dels infants adoptats: les seves malalties i els efectes que tenen en les famílies adoptives (Judge, 1999). A més a més, una part de la informació mèdica pot ser discriminatòria i estigmatitzadora (Cartwright, 2003). En el context espanyol, el doctor Oliván, que ha escrit nombrosos articles sobre l'adopció internacional en general i les adopcions a l'est d'Europa en particular, considera que les adopcions a Rússia són «de risc afegit» perquè els historials mèdics solen ser incomplets i perquè hi ha un percentatge alt de consum d'alcohol, sobretot entre les dones fèrtils (Oliván, 2004, 2005). En aquest discurs mèdic, els orfes russos són tractats com a pacients potencials i com a possible font de molts conflictes, incloent-hi la «destrucció de matrimonis» i els problemes econòmics de salut (Oliván, 2005); és més, qualsevol comportament «inadequat» pot ser explicat per «problemes mèdics», com ara un trastorn de vinculació reactiu o una síndrome alcohòlica fetal o «nombroses malalties». És com si sovint els infants adoptats fossin culpats pel seu «passat», pel fet de ser fills biològics de pares «alcohòlics» o amb altres «desviacions». En la majoria d'«assassinats» de russos adoptats a l'estranger, l'argument mèdic es presenta seriosament. Com veurem, alguns «assassinats» arriben a ser justificats pel trastorn de vinculació reactiu o per la síndrome alcohòlica fetal.

Segons la terminologia mèdica, el trastorn de

vinculació reactiu és causat per la negligència, el maltractament, l'ingrés prematur en una institució, la negligència materna, el canvi freqüent dels cuidadors, l'historial de depressió materna i de vegades per factors genètics. Els infants afectats per un trastorn de vinculació reactiu tenen dificultats per crear un lligam afectiu amb les persones que s'ocupen d'ell. És corrent que les criatures adoptades a orfenats estrangers pateixin aquest trastorn, especialment si les han separat dels seus pares biològics durant les primeres setmanes de vida (Medline plus Medical Encyclopaedia). Segons aquesta definició, no necessàriament tots els infants adoptats pateixen un trastorn de la vinculació afectiva, però és probable que uns quants desenvolupin aquest trastorn perquè van ser separats de les seves mares molt aviat, per haver estat desatesos, per haver patit maltractaments i per haver estat ingressats en una institució. Així i tot, hi ha moltes altres causes del trastorn de vinculació reactiu, incloent-hi possibles causes genètiques. El trastorn de la vinculació afectiva no és una malaltia universalment reconeguda i se'n donen diverses definicions.

Amb tot, en el cas Polreid, la defensa de la mare que havia «matat» el seu fill adoptiu va recórrer al trastorn de la vinculació reactiu. En aquest cas, el nou de febrer del 1996, David Polreid, de dos anys, a Greeley, Colorado, va ser apallissat fins a la mort. Més del 90% del cos de David estava cobert de talls; Renee va afirmar que David es donava cops amb una cullera de fusta. David va ser adoptat sis mesos

abans de la seva mort. (Web d'adopcions.) Renee Polreis (1996), la mare adoptiva, va argumentar el seu «assassinat» pel fet que David tenia un trastorn de la vinculació reactiu greu i que tenia problemes per crear vincles.

Aquest cas va anar més enllà del cas individual i va produir un debat sobre l'adopció internacional i el trastorn de vinculació reactiu a tots dos països: els Estats Units i Rússia. Hi ha crítics que pensen que els «infants afectats per un trastorn de vinculació reactiu» no tenen una especial relació amb les adopcions; es descriu els nens per un trastorn de vinculació reactiu com a «violents» i «sense lligams», nens que els pares descriuen, per exemple, en aquests termes: «Un nen de sis anys que pega, mossega, renega, crida i tira coces; criatures de quatre anys que escanyen el seu germà petit; nens que amaguen ganivets sota el llit; nenes que amenacen de matar els seus pares mentre dormen» (*Children in therapy*, 11 de febrer del 1996). Així, els nens són vistos com un perill, com a assassins, violents amb els altres i amb ells mateixos. A més a més, hi ha professionals de l'adopció que suggereixen una incidència més alta de la conducta violenta en infants procedents de l'antic Bloc de l'Est (Canellos, 1997).

Des d'un altre punt de vista, els altres crítics discrepen: «suggerir que les criatures adoptades són més problemàtiques, diuen alguns, és un estereotip injust» (Canellos, 1997). La desatenció als orfenats sovint fa que els infants siguin incapaços d'establir vincles amb els seus pares adoptius. A més a més, els representants de les agències d'adopció també tenen opinions diferents sobre el trastorn de vinculació reactiu: n'hi ha que parlen d'«experiències terribles» i d'altres que «no han sentit parlar mai d'aquesta malaltia» (Canellos, 1997).

Un dels punts persistents en el cas Polreis entre d'altres és que els nens «es maltracten a ells mateixos», i en el cas de Polreis, el nen «va abusar sexualment d'ell mateix»: «Renee va afirmar que el punt més tràgic va arribar després que enxampés David abusant sexualment d'ell mateix amb el mànec d'una espàtula i que havia escampat excrements per tota la bugaderia i sobre Renee» (*Children in therapy*, 11 de febrer del 1996). S'ha de recalcar que David només tenia dos anys i que no es podia acce-

dir a ell com un adult que es fes mal conscientment. Els representants de l'església catòlica van mostrar-se preocupats per aquesta definició d'un nen que abusava d'ell mateix (Narrette, n. d.).

Així, en el discurs mèdic el nen es veu com el nucli del problema. Un dels arguments que Renee Polreis va adduir en la seva defensa va ser que David estava trencant una família «idíl·lica» i «destruint el seu matrimoni». La família de Polreis era el retrat típic d'una família adequada per adoptar una criatura: uns pares que no podien tenir fills, que ja havien adoptat una criatura i que tenien uns ingressos apropiats. La família de Polreis, vista des de fora, era un exemple d'«harmonia domèstica»: «Una casa de planta i pis a l'exterior de la qual hi havia menjadores per a ocells, testos amb flors i una cistella de bàsquet». (Canellos, 1997).

I, a sobre, la malaltia s'entrellaça amb la moralitat: «Segons les nostres fonts, després d'haver confiat als seus amics la por que els feia adoptar un nen d'un "país ateu", ella i el seu marit van viatjar a Rússia i van adoptar David Jr.». Els pares tenien «por» d'adoptar un nen d'un país ateu i més endavant van esforçar-se per educar-lo com una persona «moral». Renee Polreis va consultar d'altres especialistes, incloent-hi consellers del Centre de Vinculació d'Evergreen, i sovint va posar èmfasi en l'aspecte moral. «Tenia por que David no tindria moral, que no seria capaç d'aprendre la moralitat i el sentit de la moralitat, descrita de fet com una mena de personalitat criminal» (Canellos, 1997). Tot i que Finkler (2001) suposa que tan bon punt alguna cosa es medicalitza, la qüestió moral desapareix (per exemple, en el cas de l'homosexualitat), en el cas de Renee Polreis, l'infant adoptat internacionalment és medicalitzat i alhora acusat moralment. Renee Polreis estava tan preocupada per la «moralitat» del nen que va arribar a la conclusió que als seus gens hi havia una «personalitat criminal». Sembla que Renee va relacionar la «moralitat» del nen amb alguna cosa biològicament donada, alguna cosa que venia del passat de David, alguna cosa relacionada amb els seus pares biològics i amb el país «ateu» on ella tenia por d'anar a adoptar. En els mitjans russos, la mort de David de vegades també es relaciona amb la religió: «Renee volia desfer-se del dimoni que David

Adopcions internacionals a Espanya, 1997 - 2005

1997 (942 nens)	
País d'origen	Adopcions
Colòmbia	250
Índia	109
Xina	105
Perú	81
Mèxic	72

2003 (3.951 nens)	
País d'origen	Adopcions
Rússia	1.157
Xina	1.043
Ucraïna	462
Colòmbia	285
Bulgaria	202

2005 (5.432 nens)	
País d'origen	Adopcions
Xina	2.753
Rússia	1.262
Ucraïna	394
Colòmbia	240
Etiòpia	227

Dades comparatives des del 1997 al 2005 d'adopcions internacionals a Espanya especificades per països.

tenia dins i per això el pegava» (Bonich, 15 de maig de 2003).

Per tant, el trastorn de vinculació reactiu es representa amb tot un conjunt d'elements imaginaris que n'inclou d'«estigmatitzadors» referits a les criatures adoptades. David Polreis, per exemple, es representa com «aquell nen boig i sense lligams», com una identitat criminal que és capaç de violar-se a ell mateix i als altres. Els pares es presenten com a idíl·lics; no es diu res de la capacitat dels pares adoptius per proporcionar els vincles necessaris per a un nen que abans ha estat internat en una institució. En el context rus la informació mèdica sobre el trastorn de vinculació reactiu conté informació sobre problemes de lligams amb infants adoptats, però no es considera que sigui una «malaltia». També s'explica que té remei i que depèn de la col·laboració, la paciència i la competència dels pares. És interessant el fet que als mitjans de comunicació russos dels orfes se'n digui «nens de ningú» i que en la retòrica del trastorn de vinculació reactiu se'ls representi com a entitats independents, incapaces d'establir lligams.

La síndrome alcohòlica fetal és una altra malaltia envoltada de misteris i que és àmpliament discutida en el cas Pavlis. El 18 de desembre del 2003, a Illinois, Alex Pavlis, de sis anys, va ser apallissat fins a la mort per la seva mare adoptiva, Irma, quan feia sis setmanes que havia estat adoptat a Rússia. Es va descobrir que tenia 32 contusions, cicatrius i talls. Irma ho havia passat malament amb Alex. El nen es donava cops de cap contra les parets i contra el terra, i defecava i s'orinava a sobre (Web d'adopció). Així doncs, Irma Pavlis va explicar les pallisses que rebia Alex pel fet que era un nen difícil de controlar, que orinava pertot arreu, que sempre queia, que feia veure que es desmaiava a causa de la seva malaltia, la síndrome alcohòlica fetal. Segons Irma, Alex de vegades tenia uns «atacs de

ràbia violents» i va reconèixer que ella el pegava bastant sovint.

Així i tot, Irma es va referir a «conductes desviades» d'Alex, com ara «comportament irregular» i «automutilació»: el nen solia esgarrapar-se la cara, furgar-se en la pell, donar-se cops contra les parets, havia de dur bolquers tot i tenir sis anys i tenia «atacs de ràbia violents» (Newru, 15 d'abril del 2005). Irma va afirmar que tots aquests comportaments «desviats» eren deguts a la síndrome alcohòlica fetal, i que els pares biològics d'Alex i la seva germana Júlia (que els Pavlis també van adoptar) eren alcohòlics. A part d'això, Irma Pavlis va posar l'accent en el fet que no sabia res dels problemes psiquiàtrics dels seus fills adoptius. Els metges nord-americans van dir que Alex i la seva germana tenien unes «desviacions» psíquiques ocasionades pel fet que «els seus pares eren alcohòlics», i que les criatures havien estat enverinades per l'alcohol ja des que eren dins de l'úter de la mare. Sembla que el perill d'aquesta explicació és que qualsevol comportament «anormal» es pot explicar atribuint-lo al fet de tenir uns «pares alcohòlics».

Així doncs, el debat al voltant del cas Pavlis es va concentrar en si patia la síndrome alcohòlica fetal i no, per exemple, en els problemes d'adaptació i llenguatge com els que esmenta Butrin: «La qüestió és que els nens de la Xina, Corea del Sud, Guatemala, Ucraïna (aquests que són els líders mundials en l'exportació de «nens de ningú»; Rússia ocupa el segon lloc, darrere de la Xina) en general van a parar a famílies de la mateixa cultura i que parlen la mateixa llengua. Els nens de Rússia, però, normalment han d'aprendre l'anglès; a Rússia, Irma Pavlis va necessitar un intèrpret per parlar amb el seus fills adoptius, i el petit Alexei amb prou feines podia entendre el que li deia la seva mare adoptiva. També hi ha alguns casos de nens

russos adoptats per parents seus que viuen als Estats Units, però les criatures en general provenen d'orfenats i no de familiars llunyans». (Butrin, 18 d'abril del 2005). A més a més, Irma Pavlis va reconèixer que «no sabia que seria tan difícil amb els nens», però així i tot va adoptar les dues criatures. Alex necessitava una actitud especial, que Irma era incapaç de proporcionar-li a causa de la seva falta de competència.

En el cas de *Matthey* (2000) la defensa també va al·legar síndrome alcohòlica fetal. El 31 d'octubre del 2000, al comtat de Hunterdon, Nova Jersey, Viktor Matthey, de sis anys, va morir d'una aturada cardíaca causada per hipertèrmia després que els seus pares adoptius, Robert i Brenda, el tanquessin en una sala de bombes on no hi havia calefacció. Viktor també havia estat apallissat severament pel seu pare adoptiu. «Quan va morir, Viktor feia deu mesos que era als Estats Units» (Web d'adopció). Viktor va morir mentre era castigat a quedar-se en una habitació freda. La defensa va al·legar que Viktor havia mort a causa de la «mala herència» (els gens) i que tenia problemes greus de salut deguts a la síndrome alcohòlica fetal, que estava molt malalt i que, abans que l'adoptessin, s'havia d'estar al llit. Els advocats defensors de Matthey van anar a la ciutat natal on Viktor va ser adoptat i van portar-ne unes fotos dels seus «pares borratxos». El jutge no va poder demostrar quina va ser l'última vegada abans de morir que va passar temps en l'habitació freda. És important ressaltar que, pel que es veu, totes les morts de fills adoptius es podrien explicar per la «mala herència» i que els pares alcohòlics són un pas per arribar a tenir una «personalitat criminal». També està molt indicat que els pares adoptius siguin molt estrictes en l'educació del seu fill i que facin servir mètodes com les dutxes fredes, les pallisses o deixar el fill en una habitació sense calefacció (Kabannikov, 28 de juliol del 2004).

La síndrome alcohòlica fetal, igual que el trastorn de vinculació reactiu, és ple d'imatges perquè com que hi ha símptomes diferents sol ser difícil de diagnosticar i no apareix als informes mèdics dels nens. Una de les tècniques noves de diagnòstic de la síndrome alcohòlica fetal sense el «cos» del nen es basa en característiques visibles i utilit-

za fotos i vídeos. A més a més, Cartwright (2003) escriu amb habilitat sobre la relació que hi ha entre la raça, la nacionalitat i la patologia. Per exemple: es creia (ho creia Down) que la síndrome de Down era una malaltia que patien tots els mongols i per això se'n va dir mongolisme. Una part de la diagnòstic de la síndrome alcohòlica fetal es basa en l'anàlisi visual de fotos i de vídeos de nens. Segons aquestes tècniques, hi ha certs caràcters facials (en llavis, ulls i cara) que permeten diagnosticar la síndrome alcohòlica fetal. En conseqüència, un noi d'aspecte asiàtic té més possibilitats que li diagnosticuin síndrome alcohòlica fetal. Com que és molt difícil diagnosticar la síndrome alcohòlica fetal en absència de la mare biològica, segons quin sigui el país d'origen, se sol presuposar que era alcohòlica. Per exemple: els nens adoptats a Rússia i a l'Europa de l'est es presuposa que pateixen la síndrome a causa dels models culturals de consum de beguda. Segons Cartwright, la imatge de la síndrome alcohòlica fetal està molt connectada amb l'Europa de l'est, perquè el consum d'alcohol augmenta en els períodes d'instabilitat econòmica i pobresa. La imatge de la mare que consumeix alcohol està molt estigmatitzada: «descobrir la síndrome alcohòlica fetal en la imatge de l'orfe equival tàcitament a diagnosticar la conducta de la mare absent com a socialment patològica» (Cartwright, 2003:97). La «conducta violenta» dels nens russos adoptats sovint es relaciona amb la síndrome alcohòlica fetal i amb la «immoralitat».

Segons els experts mèdics russos (genetistes, metges i psicòlegs) no s'ha demostrat que hi hagi cap relació entre la síndrome alcohòlica fetal i l'herència genètica: els «gens alcohòlics» no obliguen cap fill adoptat a beure; per consegüent, la família adoptiva pot influir favorablement en l'infant adoptat. Hi ha patologies del fetus que estan relacionades amb la conducta de la mare durant l'embaràs (el consum d'alcohol). També hi ha webs, dedicats a possibles futurs pares, en què s'explica que hi hauria d'haver una col·laboració mútua i que no s'hauria d'estigmatitzar la conducta d'un nen. («Ravnovesie», projecte).

Per tant, la síndrome alcohòlica fetal no és una malaltia establerta sinó «una designació el diagnòstic de la qual, sobretot en absència del cos del

nen, és alhora corrent i evidentment delicada perquè es tracta d'una síndrome, un conjunt de possibles dolences i no d'una identitat fixada [...]. Això és degut al fet que la síndrome alcohòlica fetal es posa de relleu tant en el discurs de l'adopció com en discussions sobre els patrons culturals del consum d'alcohol com a conducta patològica. El consum d'alcohol és més alt en una població que pateix crisi econòmica i l'alcoholisme matern és una causa d'abandonament infantil o del fet que els fills siguin expulsats de casa» (Cartwright, 2003:97-98).

És curiós que totes dues malalties, el trastorn de vinculació reactiu i la síndrome alcohòlica fetal, tot i que són molt diferents, es descriu de manera similar: «nen que es maltracta ell mateix», violent, perillós i «criminal». En el cas *Polreis* (1996) un nen que, segons la mare adoptiva, «es maltractava a ell mateix», escampava excrements per tot arreu. Però es tracta de dues malalties bastant diferents. Totes dues s'atribueixen, primer de tot, a infants adoptats, però sobretot als adoptats a l'antic bloc soviètic. Totes dues porten un element d'estigma. El trastorn de vinculació reactiu i la síndrome alcohòlica fetal no són directament malalties genètiques però estan connectades amb el passat, amb patrons culturals de comportament que van seguir en el passat els adoptats i els seus pares biològics. Així, mentre que el discurs oficial rus és ple de detalls delictius dels actes dels pares adoptius nord-americans i dels traficants italians i la falta de

control sobre les famílies adoptives, els pares nord-americans reforcen l'argument mèdic de les diferents patologies dels infants adoptats. Els russos, per la seva banda, proclamen que les criatures haurien de ser en «famílies sanes», insinuant falta de salut mental dels pares adoptius que van «matar» els seu fill adoptiu.

Des d'un altre cantó, els funcionaris russos se centren en la salut mental dels pares adoptius, el fet que les agències no els examinin prou o que l'adopció es fa amb l'ajuda d'intermediaris il·legals: «Els nens han de ser en famílies sanes». Així, els nord-americans es queixen que els adoptats russos tenen nombroses malalties, que són incontrolables i que les autoritats russes insinuen que les famílies adoptives no estan mentalment sanes, que hi hauria d'haver més control, amb arguments legals sobre la violació de les normes d'adopció, agències il·legals, entre d'altres raons.

Gens «bons» i gens «dolents»

A més a més, a Rússia s'està revalorant els orfes i se'ls veu com una «pèrdua del patrimoni genètic»; el discurs, doncs, és menys econòmic i es torna més nacionalista. Els primers debats, a principis dels anys noranta, van iniciar una discussió entre la posició positiva i la negativa envers les adopcions internacionals. L'enfocament negatiu estava emmarcat en el discurs nacionalista la «pèrdua del patrimoni genètic» i el positiu amb el de

la importància que «una criatura tingui una família» (Sargeant, 1996, Nikolaeva, 1999). L'un costat insistia en la importància dels pares i l'altre en la de la pàtria: que és millor morir en el propi país que viure en «un país d'enemics» (Nikolaeva, 1999). Sembla que la història de les relacions entre Rússia i els Estats Units s'ha de tenir molt en compte, perquè el país adoptant des del 1991 ha estat principalment els Estats Units.

El terme «patrimoni genètic» es fa servir molt sovint en el discurs públic rus i no té una definició determinada. Segons el projecte del «patrimoni genètic rus», el patrimoni genètic és una combinació de genètica i d'antropologia. Com a part del projecte estudien cognoms típics russos, la fisionomia i l'ADN (web del patrimoni genètic rus). Amb tot, en el discurs públic el terme s'utilitza d'una manera bastant laxa. Una de les interpretacions de la «pèrdua del patrimoni genètic» que corren és la idea nacionalista que els preciosos «gens» russos se'n van a l'estranger. Es dona per fet que els nens russos tenen alguna cosa de genial als «gens», que poden arribar a ser persones molt dotades quan siguin grans, ja que Rússia és una nació de gran cultura, i que aquests futurs genis russos se'n van a l'estranger (Bikinin, 2004). Per tant, aquells que mantenen una posició favorable a les adopcions internacionals del discurs de la «pèrdua del patrimoni genètic» en diuen «fals patriotisme» o «xenofòbia». Em permeto pensar que en el discurs de la «pèrdua del patrimoni genètic» la figura real de la mare és substituïda per la «mare pàtria» i la figura del pare per l'estat.

Com ja s'ha dit, els potencials pares russos també estan preocupats pel «patrimoni genètic» però en un sentit diferent. Els webs d'adopcions de Rússia són plens d'informació «genètica» sobre els orfes. El primer problema que sembla que amoïna els potencials pares són els «gens dolents», la «mala herència»; per això en el web d'un programa de televisió especialitzat en família («7a»), la informació genètica sobre adopcions és plena d'informació genètica presentada per metges i genetistes. Tota aquesta informació es dona amb l'objectiu d'explicar als futurs pares adoptius què són les malalties genètiques o hereditàries. La majoria dels autors coincideixen en el fet que l'espai que es con-

cedeix a les «malalties genètiques» és molt més gran que el que, en proporció, ocupen en la medicina. Hi ha autors que expliquen que «tota la mala herència», habitualment associada amb els nens adoptats, no té res en comú amb la realitat i que els nens adoptats no tenen més possibilitats de desenvolupar malalties genètiques i biològiques. Així i tot, hi ha uns quants estudis que intenten demostrar la relació entre els «gens», la conducta i la intel·ligència, per exemple, intentant demostrar l'existència d'un «gen de la criminalitat», d'un «gen del comportament asocial», d'un «gen de la intel·ligència», i n'hi ha que han pres els nens com a objecte de les seves recerques. En general, l'accent es posa en la capacitat dels pares per crear un «entorn segur» (Alimova and Golimbet, 9 de desembre de 2003; Rudov, 11 de juliol de 2005).

En les històries de l'adopció nacional, el tema dels «gens» i de la «mala herència» es fa servir sovint. Una mare adoptiva fracassada aconsella pensar-s'ho molt abans d'adoptar una criatura perquè «no et pots divorciar d'un fill» i no «va poder retornar» la seva filla adoptiva Tatiana (que tenia nou anys quan la va adoptar). Sota el titular de «gens estranys» explica la «patologia sexual» de Tatiana: primer, la nena es va queixar que el seu pare adoptiu havia intentat «violar-la», després va organitzar un *striptease* a la casa i, finalment, va quedar prenyada quan tenia 14 anys. Quan la mare va posar-se en contacte amb un metge, va rebre aquesta resposta: «I què volia? Déu sap quina mena d'herència té aquesta noia». Sembla que als fills biològics en situacions com aquesta se'ls perdonaria. La mare adoptiva de la Tatiana «no la podia estimar» i la volia tornar, però la filla ja tenia 18 anys. Al moment de la redacció de l'article (2001), la mare adoptiva té por de la seva filla adoptiva perquè «casa seva sembla un magatzem ara per ara» (AIF, 2001, 8 de maig). A fi d'evitar els problemes amb els «gens», es recomana considerar la possibilitat de l'acollida, en la qual hi ha menys responsabilitat i és més fàcil tornar l'infant. A més a més, els pares que tornen els seus fills que han adoptat han de patir l'estigma de «mals pares» per sempre més i no tenen dret a tornar-ho a provar.

Per tant, el debat sobre l'adopció nacional i internacional a Rússia no està només medicalitzat sinó

també genetitzat. Sembla que qualsevol posició contrària a les adopcions internacionals es pot explicar per la «pèrdua de patrimoni genètic» i qualsevol posició contrària a les adopcions nacionals s'explica per la «mala herència». Sembla que pel que fa a les adopcions internacionals el discurs molt abstracte del patrimoni genètic es fa servir on els nens russos són vistos com una cosa preciosa, irremplaçable i plena de potencial per a la «mare pàtria». Des d'un altre punt de vista, a escala nacional, mentre s'expliquen les adopcions de ciutadans russos es fa servir l'altre discurs genètic, més pràctic, que proporciona la descripció de possibles malalties genètiques dels infants adoptats i la relació entre adopció, genètica i malaltia. Així, parlant dels mateixos nens, hi ha dos discursos «genètics»: un, per a ús extern, que afirma que els nens russos constitueixen un «patrimoni genètic» preciós, una cosa amb un ressò romàntic i gloriós; l'altre discurs és el de l'herència genètica, que explica detalls dels «gens» dels nens adoptats, la seva «herència», etc. Aquest segon discurs no té res de gloriós; les malalties «genètiques» i no genètiques poden estigmatitzar els fills adoptats en un sentit o en un altre.

Així, mentre que la pràctica de l'adopció internacional podria arribar a unir països i enfortir els llaços culturals, sembla que està creant una distància entre els països «emissors» i «receptors» a causa de la por, la falta d'informació i el conflicte d'interessos. Mentre que als «països receptors», els nens russos adoptats a l'estranger poden ser medicalitzats i estigmatitzats en referència als seus «pares alcohòlics», a Rússia, els orfes es veuen en termes de «pèrdua del patrimoni genètic» i de «mals gens». Així, hi ha un conflicte clar entre els «gens genials»

que es «perden», d'una banda, i els «mals gens» (herència) de fills adoptius que eren fills d'alcohòlics, drogoaddictes, d'una altra banda. Per tant, sembla que els fills adoptius russos, que per als pares adoptius russos tenen «mals gens» i «gens estranys», tan bon punt passen la frontera es transformen en un «patrimoni genètic» preciós, com en el conte de l'aneguet lleig, d'«aneguets lletjos» passen a ser «bells cignes». Així i tot, no tots esdevenen bells cignes, no pas aquells, això segur, que són «assassinats» o «tornats», i també aquella adoptada adulta, entrevistada per Modell (2002) que es veia a ella mateixa com l'«aneguet lleig» que creixia en una família de «bells cignes».

Bibliografia

- «Web d'adopció» [On-line].
<<http://adoption.about.com>> [Consult, 15.09.2005].
- ALFIMOVA, M.V.; GOLIMBET, V.E. (2003, 9 de desembre) [“El nostre destí és als nostres gens”]. [On-line], “7ya”.
<<http://www.7ya.ru/pub/article.aspx?id=2735>>. [Consult, 24.01.2006].
- «Adopted Russian Girl Sees Father Convicted in Child Porn Case» (2005, 24 agost) [On-line], *MosNews*.
<<http://www.mosnews.com/news/2005/08/24/childabuse.shtml>> [Consulteu, 19.01.2006].
- BELASHEVA, I. (2005, July 11) «Russian girl killed in U.S. was adopted legally» [On-line], *Vremya Novosti*.
<<http://newsfromrussia.com/usa/2005/07/11/60568.html>>. [Consulteu, 24.01.2006].
- BIKKININ, I.; BIKKININA, D. (2004) «Foreign adoption from Russia: myths, cites, data and facts» [On-line], Tatar Gazette.